

РЕЦЕНЗИЯ

на трудовете на д-р Зелма Давид Каталан-Балинова, представени за участие в конкурс за доцент по направление 2.1 филология (стилистика на англоезичната литература)

Смятам, че постигнатото от д-р Каталан-Балинова ниво на академизъм в предложените за настоящия конкурс текстове дава убедително основание да ѝ бъде присъдено научното звание „доцент”. В тях личи нейната сериозна начетеност в областта на модерната литературна теория и британската литературна история, както и способността ѝ да проектира това знание върху конкретен художествено-литературен материал. Това са решаващи качества и умения в 1) дисциплината „стилистика на англоезичната литература”, която д-р Каталан преподава вече редица години в катедра „Англицистика и американистика”, и 2) конкретните трудове, които тя е предложила на вниманието на журито в конкурса. С всичко казано дотук искам да подчертая, че ще гласувам „за” на съответното ни заседание.

Д-р Каталан-Балинова е предоставила на нашето внимание хабилитационен труд и комплект от дванадесет по-кратки научни публикации, повечето от тях на английски език. Хабилитационният труд, знаем много добре, не е задължителен, но придава особена солидност на кандидатурата, поради което ще се спра по-внимателно на него. Озаглавен е „Неведоми разклонения: разказваемост в първоличните романи на Чарлз Дикенс” (Wonderful Divergencies: Tellability in Dickens’s “David Copperfield”, “Bleak House” and “Great Expectations”). Състои се от увод, четири самостоятелни глави, заключение и цитирана библиография. В увода авторката дискутира централното понятие, с което работи („разказваемостта”), и очертава реализацията му в целите, които си е поставила в изследването. Принципният ѝ възглед е, че „разказваемостта” при гореизредените романи на Дикенс е органично свързана с повествователния им жанр – този на „художествената автобиография” (с. 5). За да подплати и мотивира този възглед, тя организира теоретико-аналитичен инструментариум, който съчетава някои формалистични повествователни

модели с идеите на наративната психология и с теориите за „фикционалните светове” и „повествователния интерес”, които са културо-ориентирани (с. 16).

Разказваемостта е важен термин на най-съвременната литературна теория. Той е един от поредните опити да се свържат в общ концептуален модел художественият и извънхудожественият свят – тази вечна опозиционна двойка на литературно-теоретичния дискурс от зараждането му до днес. В този смисъл, мястото му в едно изследване като настоящото е особено уместно, поради факта, че Дикенсовите романи функционират с еднаква, макар и противоречива увереност и в двата споменати „свята”, ентузиазирайки с това част от своите изследователи и дразнейки останалите. Д-р Каталан-Балинова демонстрира задълбочена запознатост с произведенията на Дикенс, критиката за тях и теоретичния апарат, който прилага в проучването им, в резултат на което е написала една компетентна, професионална разработка.

Глава първа е теоретична. Тя представлява до голяма степен продължение на увода и разгръща коментара на разказваемостта като функция, съществуваща и действаща в пресечната точка между художествената „действителност”, автобиографичния дискурс и „света”, който е „винаги вече „наоколо”. Тук до известна степен личи един от недостатъците на изследването, а именно разностранната му теоретична свръхнатовареност, която кара авторката му периодично да реактуализира целите си (например на с. 29 (но и три-четири пъти преди това), 41-2 (където се оказва, че разказваемостта все пак произтича от „модалната структура на наративната вселена”, т. е. акцентът е върху текста, а не върху „отвъд-текста”. Впрочем заключението на работата също предлага не толкова резюме, колкото реактуализация на написаното преди това) и да разширява - на места прекомерно - концептуалната си дискуссионна база. Това обстоятелство я поставя нерядко в позицията на несигурен медиатор между най-различни теоретични формулировки и собствения ѝ конкретен анализ-коментар на Дикенсовия текст, което на свой ред рискува често пъти да придаде предпоставеност на заключенията ѝ. Същевременно, в тези части д-р Каталан-Балинова показва уменията си да работи с абстрактен теоретичен материал, което е ценно условие за успех при подобен род изследвания.

Достоинствата на разработката са концентрирани в трите следващи глави.

Глава втора проучва романа „Студеният дом” и двойната му повествователна

перспектива в рамките на зададения концептуално-тематичен модус. Глава трета е посветена на „Дейвид Копърфийлд”, анализирайки конструирането на „аза” в автобиографичното „билдунгсроманно” пространство. Тук аналитичният коментар е особено силен и води до проникновеното заключение за този роман като за почти успешен експеримент в областта на манипулативното търсене на художествено правдоподобие. Втората част на същата глава е посветена на друг Дикенсов „билдунгсроман” – „Големите надежди”. Темата е за конструирането на фикционалните пейзажи чрез мрежи от тематизирани образи: „мъгла”, „огън” и др. Анализът за пореден път е убедителен, разгърнат, задълбочен и комплектован с важното заключение, че ретроспективният наглед в „Големите надежди”, така както го разкрива края на романа, е възплъщение на един метапознавателен акт на автентично, а не фантазно себеприпомняне и (следователно) себеконструиране. Глава четвърта се връща пак към „Дейвид Копърфийлд”, но само за да надзърне в романа от перспективата на конструирането на идентичността на героя при взаимодействието му, стъпка по стъпка, с непосредствения социален свят. Романът, твърди д-р Каталани-Балинова, перефразирайки цитат от текста, е история на Дейвидовите измислени автоконструкции, тъкмо в качеството си на „билдунгсроман”. На подобен аналитичен коментар (пак върху самоизмислянията на героя като етапи от автентичното му себеизграждане) е подложен - във втората част на тази глава – и романът „Големите надежди”.

На този сериозен труд му предстои близка публикация в университетското издателство „Св. Климент Охридски”. Той ще бъде всъщност втората издадена книга на д-р Каталани-Балинова. Първата излезе през 2009 г. (пак в университетското издателство) под заглавието „Политиката на иронията в зрялата художествена проза на Такъри” (“The Politics of Irony in Thackeray’s Mature Fiction”). Това е едно не по-малко сериозно изследване, в което акцентът отново пада върху скритите споечни механизми, които конструират достойнствата на високата художествена литература.

За конкурса, както вече споменах, д-р Каталани-Балинова, е предложила и дванадесет по-кратки публикации, всичките в представителни академични издания. Част от тях третираат теми много подобни на тези в монографията за романите на Дикенс – например, някои полагания на аналитичния коментар на

повествованието върху теорията за фикционалните светове. Такива са „(Не)възможните светове на *Големите надежди* от Чарлз Дикенс” (2007), „Викторианският билдунгсроман: светове, пространства и посоки” (2008) и някои други. Повечето фактически са текстове, върху които се основава коментираната вече монография. Други измежду тези публикации засягат проблеми на по-актуалната литература и култура: днешната масова литература за жени (“Tying the Narrative Knot: Homecoming and Homemaking in Contemporary Mass Fiction for Women”), телевизионните версии на класически произведения (“Чий е *Оливър Туист*? Телевизионните екранизации и културната принадлежност на романа на Чарлз Дикенс *Оливър Туист*”), сюжетното развитие в съвременния роман (“Changing Places – Exchanging Power: David Lodge’s *Changing Places* and Alison Lurie’s *Foreign Affairs*”) и др. Трети използват класически произведения за материал, върху който да проектират съвременни понятия и концепции. От този тип е статията за иконичността в две стихотворения на викторианския поет Робърт Браунинг (“Two Poems Speaking Each to Each: Iconicity in Robert Browning’s *Meeting at Night* and *Parting at Morning*”). Четвърти дискутират приложението на репрезентивна класика в образованието (“*Grim Realities or Light of Fancy? Charles Dickens in the Bulgarian Classroom*”). Във всички тези заглавия д-р Каталан-Балинова е демонстрирала качествата си на задълбочен аналитик-изследовател, чийто доминантен приоритет е конкретният анализ на художествени текстове.

Описанието на професионалната дейност на д-р Каталан-Балинова би било непълно, ако се ограничи да обхване само научните ѝ публикации. Дисциплините, които тя преподава в Катедра по англицистика и американистика към СУ „Св. Климент Охридски”, заслужават аналогично внимание. Само през последните седем години – от защитата ѝ на докторантския ѝ труд насам, - тя е водила задължителен лекционен курс по стилистика на англоезичната литература, избираем курс „Стилистични регистри и превод” в рамките на магистърска програма „Превод” (1-и семестър), задължителен курс „Управление на преводаческата дейност” в рамките на същата програма, задължителен курс „Постмодерната култура”, избираемият модул „Езикът на любовта” в бакалавърската програма (7-и семестър), задължително избираемият курс „Популярните жанрове в литературата и

киното” в 4-и курс на бакалавърската програма и др. Изнесла е освен това доклади на цяла серия от научни конференции и семинари у нас и в чужбина, като конференцията на ФКНФ, СУ, „Интеркултурна комуникация” (2004), националната конференция „Ценностите в съвременното литературознание” (2005), международната конференция “Metamorphosis and Place” в университета „Фатих”, Истанбул (2007), конференцията “Charles Dickens in the New Millenium” в Екс-ан-Прованс, Франция (2010) и др. Има и популяризаторско-публицистична дейност. Автор е на рецензия към поредното издание на „Дейвид Копърфийлд” от издателство „Труд” (2010), както и на романа „Пътят на промените” на Ричард Йейтс. Съавтор е на няколко тестови книжки по английски език в помощ на кандидат-студентите.

Смятам, че цялата тази дейност (и творческа, и педагогическа), която е извършена от д-р Зелма Каталан-Балинова през последните няколко години, могат да дадат на журито, с обема и професионалното си ниво, достатъчно основание да ѝ присъди научното звание „доцент” по стилистика на англоезичната литература.

25.09.2011

(проф. д-р Владимир Трендафилов)